

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Март 2021, брой 2

Георги Карасимеонов (Ред.)

ГЕРБ спечели изборите, но това може да се окаже пирова победа и вероятно партията ще остане в опозиция.

Изненадата поднесе „Има такъв народ“, която се нареди на второ място.

Резултатите от изборите показват, че гражданите искат значима промяна.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Март 2021, брой 2

Съдържание

1.	ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	2
2.	СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	4
3.	ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ	6
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	7

1

ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

Предизборната кампания мина под знака на Ковид пандемията. Мерките, свързани със здравната криза в страната и икономическите последици, закономерно бяха основна тема на дебат. На заден план останаха други важни въпроси като борбата с корупцията и проблемите с върховенството на закона в страната – все неудобни за управляващите теми, които те всячески опитваха да изместят от дневния ред на кампанията. Телевизионните дебати бяха във формат само между парламентарни или между извънпарламентарни партии и така управляващата партия ГЕРБ избяга от неудобните нападки на най-силните си критици от извънпарламентарната опозиция. Премиерът Борисов не се яви на нито един дебат, като предпочете да прави обичайните си обиколки из страната и да излъчва на живо в страницата си във Фейсбук. Опозицията обвини Борисов, че вече половин година се „крие“ и избягва неудобните въпроси относно някои негови дискредитиращи го аудио записи и снимки от неговата спалня, които провокираха огромен интерес, но останаха неизяснени поради липсата на обективно разследване от страна на прокуратурата.

Кампанията протече повече в лични нападки между политиките, отколкото в дебати по конкретни политики. Най-много дискусии предизвика нарастващият дял на заразени с Ковид-19 в страната и противоречивите мерки, предприети от правителството. В средата на март България се нареди в челото по брой заразени на сто хиляди души и на второ място по смъртност в Европа. Това доведе до нов локдаун, но в началото на март правителството реши да отвори ресторанти и заведения и то в ситуация на растяща заболеваемост. Броят на заразените продължи да расте, но въпреки това кабинетът реши от 1 април отново да отпусне мерките, като заведенията ще могат да работят на открито. Тази хаотичност за пореден път показва, че правителството няма ясна стратегия, а се води от предизборната ситуация и се опитва да угоди на всички.

България изостава сериозно и в процеса на ваксинация. Причината е решението на правителството от миналата година да се откаже от дела си в първостепенната на ЕС за ваксините на Пфайзер и Модерна

за сметка на Астра Зенека. Българското правителство се е спряло на оксфордската ваксина заради по-ниската цена и по-лесното ѝ съхранение.

Борисов взе участие на срещата във Виена на страните в ЕС, които изостават с ваксинацията. На иницирираната от Себастиан Курц среща се настоя за ново разпределение на ваксините. От Европейската комисия заявиха, че тези страни сами са се отказали от своя дял за сметка на други ваксини. Опозицията остро разкритикува българското правителство за избраната стратегия. Борисов обаче не призна вина и опита да прехвърли отговорността на Европейската комисия.

В средата на март прокуратурата и Държавна агенция „Национална сигурност“ задържаха шест лица – сред тях бивши и настоящи служители на българското военно разузнаване по обвинения за шпионаж в полза на Русия. В типичния за главния прокурор Гешев стил, случаят бе шумно оповестен на специална пресконференция, като бяха огласени данни от специални разузнавателни средства – видео, снимки и записани разговори между участници в групата. Гешев обяви операцията като без аналог в най-новата история на България. Остана обаче усещането, че моментът на арестите е подбран неслучайно в хода на предизборната кампания и служи за политически цели. Такива бяха и повечето реакции от страна на опозиционните партии, включително и на Демократична България, която винаги е била силно критична към режима в Русия. Редица анализатори определиха акцията като опит правителството да покаже, че е предвидим и лоялен съюзник на НАТО – особено след острата декларация на двама водещи американски сенатори от Комисията по външна политика, публикувана и на страница на американското посолство в София, в която се посочва, че мащабите на корупцията в България могат да се отразят негативно на двустранните отношения. Петима от задържаните останаха в ареста, а един от тях бе освободен под парична гаранция, след като е направил самопризнания и е решил да сътрудничи на разследването. В резултат на шпионския скандал, България „изгони“ още

двама руски дипломати. Така в рамките на една година общият брой на обявените за персони нон грата руски дипломати стана осем.

И през този месец отношенията между България и Република Северна Македония останаха крайно изострени. Българската страна критикува „продължаващата реч на омразата към България в македонските медии“. Провокативните изявления на български политици от съуправляващата партия ВМРО допълнително ескалират напрежението. Реакцията от страна на България провокира опита на няколко члена на Европейския парламент от групите на социалистите и зелените да направят изменение на резолюцията за интеграция на Република Северна Македония в ЕС, насочено срещу политици от България по повод на техни изказвания. Този текст не беше приет. Стана известна, обаче, дейността на фондация „Международен институт за блискоизточни и балкански изследвания“, регистрирана в Любляна. Според българското правителство, институцията участва в лобирането за македонската кауза в Европа и в разпространяването на клеветническа кампания по отношение на България.

По този повод българското външно министерство извика на разговор изпълняващия длъжността посланик на Република Северна Македония в София, като бе изразено негодувание от клеветническата кампания, в която е ангажиран базиран в Любляна институт. Правителството в Скопие потвърди, че има договор с института, но изрази неразбиране защо българското външно министерство е повикало посланика на Северна Македония заради неправителствена организация, действаща в трета държава.

В края на март външното министерство на Република Северна Македония изпрати протестна нота до българското външно министерство във връзка с видеоклип, публикуван от евродепутата от ВМРО Ангел Джамбазки с кадри от македонските градове Скопие и Охрид и изявлението на Джамбазки, че „Македония е българска“. Правителството в Скопие заяви, че ще информира ЕС за случилото се.

В средата на март стана ясно, че Централната избирателна комисия закъснява с подготовката си за изборите. Така и не бе проведена масирана информационна кампания по отношение на здравния протокол на гласуването, така че избирателите да могат спокойно и без страх да отидат до урните.

Много късно започна обучението на членовете на секционни избирателни комисии във връзка с попълването на усложнените изборни протоколи с оглед на факта, че за първи път ще се гласува едновременно с машини и с бюлетини. Две седмици преди изборите държавната фирма, която нанася резултатите от изборите по електронен път – Информационно обслужване заяви, че може да се стигне до забавяне на официалните резултати от изборите с няколко дни, поради сложния протокол. Според тях, това може да доведе до многобройни грешки при попълването на данните в секционните избирателни комисии. От ГЕРБ обвиниха БСП, че техният представител в ЦИК е виновен за изработването за протокола за секционните комисии. От БСП определиха тези обвинения като абсурдни и подчертаха, че ГЕРБ има мнозинство в ЦИК и този протокол е одобрен с техните гласове. Според опозицията, за усложнения вот вина носи единствено ГЕРБ с промените в изборния кодекс, с които бе решено, че освен машинно гласуване, ще има и гласуване с бюлетини по преценка на избирателите. Освен това, от опозицията припомниха, че управляващите са приели резултатите от машинния вот да се нанасят на ръка в протоколите, което на практика обезсмисля машинното гласуване и създава допълнителни възможности за грешки.

В края на март Държавният департамент за Съединените щати публикува годишния си доклад за състоянието на правата на човека по света. Частта за България бе силно критична. В доклада се посочват тежките проблеми с корупцията, цензурата в медиите, проблемите с върховенството на закона, независимостта на съдебната власт, както и многобройните случаи на полицейски произвол и насилие, които не са били санкционирани от правораздавателните органи. За първи път се посочва поименно бившият депутат от ДПС, олигарха Делян Пеевски, като се говори, че в неговите вестници и медии се осигуряват целенасочено позитивно отразяване на свързани с него политици и дейността на главния прокурор Иван Гешев. Тази година Пеевски продаде своята медийна група на United group, която закупи и Нова телевизия.

В доклада се посочва още, че в страната не са гарантирани правата на малцинствата, включително на ЛГБТ общностите. Посочени са и примерите за нехуманно отношение към бежанци, а също така и няколко случая, в които българските власти предадоха на турската държава лица, които са преследвани по политически причини от режима на Ердоган.

2

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

В течение на предизборната кампания ГЕРБ постепенно увеличаваше преднината си пред БСП. Това не се дължи толкова на ръст в електоралната подкрепа за ГЕРБ, а на ерозия на периферен електорат при социалистите. Противоречията в БСП се отразиха негативно на кампанията и част от гласовете на социалистите се преляха към други партии – „Има такъв народ“ на Слави Трифонов и „Изправи се! Мутри, вълн!“.

Кампанията на ГЕРБ мина под девиза „Работа, работа, работа“. От партията поставиха акцент върху свършеното по време на мандата – повишаване на доходите, инфраструктурата. Темата за корупцията и реформата в правосъдието и съдебната власт бе старателно избягвана. ГЕРБ предприе тактика да не участва в пряк дебат с извънпарламентарната опозиция. ГЕРБ не предвижда увеличение на преките данъци, ако спечелят нов управленски мандат, но пък предвиждат вдигане на местните данъци и увеличаване на осигурителната тежест. От партията обещава, че в края на 2025 г. минималната работна заплата в страната ще достигне 1000 лв., а БВП ще стане 200 млрд. лева.

БСП излезе със силно изразена социална програма. В нея се предлага въвеждане на семейно подоходно облагане за работещи родители – не облагаем минимум от 500 лева месечно за всяко дете до 18 г. Според разчетите на БСП, мярката ще обхване 750 000 семейства. В програмата на партията се предвиждат безплатни детски градини за близо 220 000 деца. Предлага се увеличение на помощта за майчинство, като втората година тя да стане 650 лв. месечно, колкото е размерът на минималната работна заплата. БСП предлага да се гарантират безплатни учебници за всички ученици от 1 до 12 клас. Социалистите предлагат намаляване на ДДС за лекарствата от 20% на 9% и безплатни лекарства за деца до 14 годишна възраст. БСП ще работи за въвеждане на прогресивно подоходно облагане, но корпоративният данък да остане 10%. В предложението от партията модел се предвижда близо 3,5 млн. души да останат при сегашния размер на облагане, а само 120 000, които имат доходи над 3 500 лв. месечно да бъдат облагани с по-висока ставка. По отношение

на здравната криза от БСП заявиха, че ако дойдат на власт ще започнат преговори по закупуване на руската и китайската ваксина. Също така възнамеряват да бъдат обособени болници само за лечение за коронавирус, като така гражданите ще могат спокойно да се лекуват в останалите „чисти от Ковид“ болници.

В кампанията ВМРО отчете като успех от своето участие в управлението модернизацията на армията и повишаването на минималната пенсия на 300 лв. Лидерът на ВМРО и вицепремиер Крассимир Каракачанов изостри тона към Република Северна Македония в опит да спечели политически дивиденди и да консолидира около себе си разпиления националистически вот. Това обаче доведе до засилване на конфронтацията между София и Скопие.

Въпреки че Делян Пеевски получи най-много номинации от партийните организации на ДПС, той не бе включен в листите. От партията заявиха, че решението за това е взето от самия Пеевски. В известен смисъл, този ход на Пеевски и ДПС не бе съвсем неочакван. Проблемите, които личността на Пеевски създава за имиджа на ДПС, са големи. Тази стъпка може да се разглежда като опит на ДПС да изчисти своята репутация, за да може да участва пряко в управлението на страната. Кампанията на ДПС мина под мотото „Рестарт на държавността“. ДПС остро атакува модела на управление на ГЕРБ, като заяви, че страната има нужда от възстановяване на парламентаризма и политическия диалог както между партиите, така и между институциите. Основен приоритет за ДПС е създаване на експертно правителство, което да изпълни програма за ускорено догонващо икономическо развитие. Според ДПС, успешното провеждане на тази програма зависи до голяма степен от възможностите, които предоставя зелената сделка в ЕС.

Демократична България проведе активна предизборна кампания. Основни приоритети в програмата са икономическа модернизация на страната и провеждане на реформа на прокуратурата. От обединението ще работят за рестартиране на

правовия демократичен ред чрез промени в конституцията, които „да освободят институциите от мафиотския захват“ и да поставят прокуратурата в рамките на демократична отчетност. Демократична България предвижда реализиране на технологичен и енергиен преход чрез инвестиране на средствата от еврофондовете в проекти с висока добавена стойност с цел повишаване на конкурентоспособността на икономиката.

Партия „Има такъв народ“ на шоумена Слави Трифонов бе големият отсъстващ от предизборната кампания. Партията избра стратегия да не участва в нито един от медийните дебати. За сметка на това, Трифонов заложи на кампания в социалните мрежи и своята телевизия 7/8. Най-запомнящите се събития бяха онлайн дискусиата, която се проведе с граждани, които можеха да задават въпроси в реално време и концертът на живо в последния ден от предизборната кампания, който се излъчваше във Фейсбук и по неговата телевизия. Дискусиата с гражданите само за ден бе гледана от над 300 000 души – доказателство за сериозния интерес към Трифонов и неговата формация. Сред експертите, които Трифонов включи в своите листи, са и няколко познати в публичното пространство фигури като проф. Андрей Чорбанов от БАН, икономистът Мика Зайкова, енергетикът Иван Хиновски, специалистът по национална сигурността Николай Радулов. Основните приоритети на Трифонов, изложени в предизборната програма на партията остават въвеждането на ма-

жоритарна избирателна система и на електронно дистанционно гласуване, намаляване на държавната субсидия за партиите на 1 лев, въвеждане на електронно правителство и реформа в администрацията, пряк избор на полицейските началници и на главния прокурор.

„Изправи се! Мутри, вълн!“ беше сред формациите, които най-остро атакуваха ГЕРБ и управлението на Борисов. Основни говорители в предизборната кампания бяха лидерът на „Изправи се!“ Мая Манолова, Арман Бабикиан от „Отровното трио“ и Татяна Дончева от „Движение 21“, която оглави една от листите на коалицията. Основен приоритет за формацията е промяна на корупционния модел на управление, истинска борба с престъпността и корупцията, реформа в прокуратурата и Висшия съдебен съвет. Татяна Дончева заяви, че непосредствено след изборите „Изправи се! Мутри, вълн!“ ще внесат законопроект, който ще даде възможността за прекратяване мандата на Висшия съдебен съвет, след което ще бъде избран нов. Една от първите задачи на този нов ВСС е да отстрани главния прокурор Иван Гешев. Само така, според Дончева, ще бъде прекратена зависимостта на прокуратурата от управляващите и олигархията.

Другите партии, регистрирани на изборите /общо 30 на брой/ участваха като цяло не особено забележимо с телевизионни участия и плакати в предизборната кампания, но само малко част от тях имаха реален шанс да минат бариерата от 1%.

3

ОБЩЕСТВЕННОТО МНЕНИЕ

Проучване на „Маркет линкс“, проведено в средата на март показва, че голяма част от българските граждани (38%), подкрепят създаването на програмно/експертно правителство след изборите. Само 20% са на мнение, че формиране на едностранен кабинет е най-доброто решение за страната. Двупартийна коалиция подкрепят 17% от анкетиранияте, а широка многопартийна коалиция, съставена от три или повече партии – 25%.

Проучването на „Маркет линкс“ показва, че в края на мандата си, разпусналият се вече парламент се ползва с одобрението на едва 10% от българите, като недоверието към него е близо 70 на сто. Критично ниски нива на доверие събира и правителството на Борисов – 19% одобрение и 64% неодобрение. Традиционно съдебната система запазва нисък праг на обществено доверие – 20% от респондентите одобряват нейната работа, а 53% – не.

Проучване на „Екзакта рисърч груп“, проведено в средата на март, показва положителна промяна към ваксинацията от страна на българското общество. 62,8% от анкетиранияте виждат във ваксинирането възможност за връщане към нормалния живот. 6,7% отговарят, че вече са се ваксинирали, а 15,5%, че имат записан час за имунизация. 40,6 на сто считат, че ваксинирането е неизбежно. 37,2% са хората, които са заявили, че няма да се ваксинират при никакви обстоятелства. Проучването на „Екзакта рисърч груп“ показва, че най-голям е делът на ваксинирането в столицата, като това са предимно образоване хора, на възраст между 40 и 50 години. При тези, които желаят да се имунизират, преобладават жителите на София, които имат висше образование и са на възраст около 30 години.

Резултатите от проведените на 4 април парламентарни избори доведоха очаквано до фрагментиран парламент. Шест партии ще бъдат парламентарно представени. ГЕРБ спечели изборите, но това е най-лошият ѝ резултат на парламентарни избори и вероятно ще остане в опозиция. Най-голямата изненада е високият резултат за Има такъв народ, която зае второ място. Вот над очакваното спечели и Демократична България. БСП претърпя провал, което може да доведе до нови вътрешни битки в партията .

Партия или коалиция	Резултат в проценти
ГЕРБ	25,80
Има такъв народ	17,40
БСП за България	14,79
ДПС	10,36
Демократична България	9,31
Изправи се! Мутри вън!	4,65
ВМРО	3,59
БНО (Васил Божков)	2,91
Възраждане	2,41
Воля-НФСБ	2,34
Републиканци за България (Цветан Цветанов)	1,30

Бележка: Резултати при обработени 100% от протоколите в ЦИК

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

ГЕРБ спечели изборите, но това може да се окаже пирова победа и вероятно партията ще остане в опозиция. Причините за това са, че партията изпадна в изолация след корупционните скандали, които разтърсиха управлението през последната година. Изненадата поднесе „Има такъв народ“, която се нареди на второ място. БСП постигна един от най-ниските си резултати и основна вина за това има лидерът Корнелия Нинова, която с чистките в партията отблъсна и разочарова много членове и симпатизанти.

Резултатите от изборите показват, че гражданите искат значима промяна. Сумарно извънпарламентарната опозиция в лицето на „Има такъв народ“,

„Демократична България“, „Изправи се! Мутри вън!“ ще имат най-много места в следващото Народно събрание. Това са формациите с най-голям шанс да съставят правителство. Това обаче изисква подкрепата на БСП, което ще доведе до трудни разговори, защото „Има такъв народ“ и „Демократична България“ заявиха преди изборите, че няма да участват в правителство заедно с БСП. Затова другият вариант е експертно правителство на малцинството на извънпарламентарната опозиция, но това носи много рискове от гледна точка на политическа стабилност. Предстоят трудни преговори и не трябва да се изключва вариант, при който няма да може да се състави правителство и така да се стигне до нови избори.

ЗА АВТОРА

Професор, доктор на философските науки, **Георги Карасимеонов** е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, директор е на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е председател на Българската асоциация за политически науки. От 2008 до 2012 г. е ръководител на катедрата по политология в СУ „Св. Климент Охридски“.

karasimeonov@gmail.com

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<https://bulgaria.fes.de>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

<https://bulgaria.fes.de>

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Март 2021, брой 2

ГЕРБ спечели изборите, но това може да се окаже пирова победа и вероятно партията ще остане в опозиция.

Изненадата поднесе „Има такъв народ“, която се нареди на второ място.

Резултатите от изборите показват, че гражданите искат значима промяна.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<https://bulgaria.fes.de>